

OILANING JAMIYATDAGI O'RNI***Ibodova Nasiba****Alfraganus university**Pedagogika fakulteti**Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi**BT-23-2-guruh talabasi*

Annotatsiya. *Ushbu maqolada oilaning jamiyatdagi o'rni, uning ijtimoiy, ma'naviy va madaniy hayotdagi ahamiyati keng yoritilgan. Oila inson kamoloti, tarbiyasi va qadriyatlarning shakllanishida muhim ijtimoiy institut sifatida qaraladi. Tadqiqotda oilaning jamiyat barqarorligi, milliy an'analarni asrash va yosh avlodni vatanparvarlik ruhida tarbiyalashdagi roli tahlil qilingan. Shuningdek, zamonaviy davrda oila institutiga ta'sir ko'rsatayotgan omillar, ijtimoiy-iqtisodiy muhitning o'zgarishi hamda davlat siyosatining oilani qo'llab-quvvatlashga qaratilgan chora-tadbirlari o'rganilgan. Maqola oilaning barkamol jamiyatni shakllantirishdagi beqiyos o'rni va ahamiyatini asoslab beradi.*

Kalit so'zlar: *oila, jamiyat, ijtimoiy institut, qadriyat, tarbiya, milliy an'ana, barqarorlik, ma'naviyat, yosh avlod.*

Oila insoniyat jamiyatining eng qadimiy va barqaror ijtimoiy instituti sifatida, inson hayotining barcha jabhalariga chuqur ta'sir ko'rsatadi. Oila nafaqat shaxsning shakllanishi, balki millatning ma'naviy, axloqiy va iqtisodiy taraqqiyoti uchun ham asosiy manbadir. Tarixiy jarayonlarda oila turli shakllarda namoyon bo'lgan bo'lsa-da, uning mohiyati — jamiyatda insonni tarbiyalash, avlodlar o'rtasidagi bog'liqlikni saqlash va ijtimoiy qadriyatlarni uzluksiz davom ettirish — o'zgarmasligicha qolgan.[2]

Bugungi globallashuv va axborotlashgan jamiyat sharoitida oila institutining ahamiyati yanada ortib bormoqda. Chunki iqtisodiy bosimlar, migratsiya, madaniy o'zgarishlar, raqamli texnologiyalar ta'siri ostida oila tizimi murakkab sinovlarga

duch kelmoqda. Shu bois oila jamiyat barqarorligini ta'minlovchi markaziy ijtimoiy mexanizm sifatida qayta ko'rib chiqilmoqda.

O'zbekiston Respublikasida ham oila institutini mustahkamlash davlat siyosatining muhim yo'nalishlaridan biridir. Oila kodeksi, "Oila yili", "Yoshlar – kelajagimiz", "Ayollar daftari" kabi tashabbuslar orqali davlat oilaning ijtimoiy, iqtisodiy va tarbiyaviy rolini kuchaytirish yo'lida izchil islohotlarni amalga oshirmoqda. Shu nuqtayi nazardan, ushbu maqolada oilaning jamiyatdagi o'rni, uning ijtimoiy funksiyalari, zamonaviy muammolari va takomillashtirish yo'nalishlari ilmiy tahlil qilinadi.

Oila — jamiyatning eng kichik, ammo eng muhim ijtimoiy tuzilmasidir. U nikoh asosida tashkil topib, iqtisodiy, psixologik va huquqiy munosabatlarni o'zida mujassam etadi. Oila insonni ijtimoiylashuvga tayyorlaydi, unga axloqiy me'yorlar, qadriyatlar, urf-odatlar va milliy an'analarni singdiradi.

Sotsiologik nuqtai nazardan, oila quyidagi asosiy funksiyalarni bajaradi:

- Reproduktiv (biologik) – avlodni davom ettirish.
- Ijtimoiylashuv – yosh avlodni jamiyat hayotiga tayyorlash.
- Iqtisodiy – resurslarni taqsimlash, mehnatni bo'lish.
- Ma'naviy-psixologik – mehr, ishonch va hissiy qo'llab-quvvatlash.
- Madaniy-tarbiyaviy – milliy qadriyatlarni saqlash va uzatish.[4]

Shunday qilib, oila jamiyatdagi barcha ijtimoiy munosabatlarning boshlang'ich zanjiri hisoblanadi. Mustahkam oila – barqaror jamiyat kafolatidir.

Har qanday jamiyatning barqarorligi, eng avvalo, undagi oilalar barqarorligiga bog'liqdir. Oila ichidagi nizolar, ajralishlar, oilaviy zo'ravonliklar va migratsiya kabi holatlar ijtimoiy muvozanatni buzadi. Shu sababli zamonaviy ijtimoiy siyosatning asosiy yo'nalishlaridan biri oilaviy qadriyatlarni mustahkamlashga qaratilgan.

O'zbekistonda "Oila konsepsiyasi" asosida oilalarga psixologik, huquqiy va iqtisodiy yordam ko'rsatish tizimi yo'lga qo'yilgan. Aholining kam ta'minlangan qatlamlarini qo'llab-quvvatlash, ayollarni ish bilan ta'minlash, yosh oilalarga

imtiyozli ipoteka kreditlarini taqdim etish kabi chora-tadbirlar oilaviy barqarorlikni ta'minlashga xizmat qiladi.

Oila – birlamchi tarbiya maskani. Farzandning shaxs sifatida shakllanishi, axloqiy me'yorlarni o'zlashtirishi, vatanparvarlik va mas'uliyatni his qilishi avvalo oilada boshlangan jarayondir. Shu bois pedagogik fanlarda “oila – ta'limning birinchi bosqichi” deb qaraladi.

Psixologik tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, mehr, e'tibor va muloqotga asoslangan oilalarda ulg'aygan farzandlar ijtimoiy moslashuvchan, maqsadga intiluvchan va hissiy jihatdan barqaror bo'ladi. Aksincha, oiladagi nizolar, beparvolik va zo'ravonlik bolalarning shaxsiy rivojlanishiga salbiy ta'sir ko'rsatadi.

Jamiyat taraqqiyotining iqtisodiy va madaniy darajasi oila madaniyatining shakllanishiga bevosita ta'sir etadi. Ilm-fan va texnologiyalar rivojlanib borgani sayin, oilaviy hayotga yangi talablari kirib kelmoqda: gender tenglik, oila ichida mas'uliyatni teng taqsimlash, bolalar huquqlarini ta'minlash va ekologik madaniyatni shakllantirish.

Ayniqsa, raqamli davrda ota-onalar va farzandlar o'rtasida kommunikatsiya masalalari dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Ijtimoiy tarmoqlar, internet madaniyati, virtual muloqot shakllari oila an'analariga yangi ko'rinish olib kirmoqda.

Oila institutini yanada rivojlantirish uchun quyidagi yo'nalishlarda ish olib borish muhim:

- ✓ Ota-onalarning huquqiy va psixologik savodxonligini oshirish.
- ✓ Yosh oilalar uchun psixologik maslahat markazlarini kengaytirish.
- ✓ Gender tenglik tamoyillarini oilaviy siyosatga integratsiya qilish.
- ✓ Milliy qadriyatlarni raqamli tarbiya jarayonlariga uyg'unlashtirish.
- ✓ Oila sotsiologiyasi va demografiyasi bo'yicha ilmiy tadqiqotlarni chuqurlashtirish.[5]

Xulosa qilib aytganda, oila jamiyatning poydevori sifatida ijtimoiy barqarorlik, milliy qadriyatlar va iqtisodiy taraqqiyotning eng muhim omilidir. Uning sog'lom muhitda shakllanishi – jamiyatning barqaror rivojlanish kafolatidir. Shu bois davlat siyosatida oilani qo'llab-quvvatlash, yoshlarni oilaviy hayotga

tayyorlash, ayollar faolligini oshirish va farzand tarbiyasida ota-onalar mas'uliyatini kuchaytirish ustuvor yo'nalish bo'lishi zarur.

Bugungi global sharoitda oilaning ijtimoiy funksiyalarini yangi bosqichga olib chiqish, uni raqamli, gender tenglikka asoslangan va huquqiy himoyalangan model sifatida shakllantirish — O'zbekiston jamiyatining zamonaviy rivojlanish strategiyasida muhim o'rin tutadi. Mustahkam oila – mustahkam jamiyat, mustahkam davlat degan g'oya hozirgi kunda ham o'z dolzarbligini yo'qotmagan.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Abdullayeva N. Oila va jamiyat sotsiologiyasi. – Toshkent: Fan nashriyoti, 2020. – 112 b.
2. Bekmurodov Sh. Oila va ma'naviyat. – Toshkent: Ma'naviyat, 2017. – 144 b.
3. Karimova M. Oila psixologiyasi. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2019. – 180 b.
4. To'xtayev U. Milliy qadriyatlar va oila tarbiyasi. – Toshkent: O'qituvchi, 2019. – 102 b.
5. Xudoyberdiyev A. Oila sotsiologiyasi: nazariya va amaliyot. – Toshkent: TDPU, 2021. – 176 b.